Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (четвърти състав)

5 юни 2014 година*

„Конвенция за прилагане на Споразумението от Шенген — Член 54 — Принцип „ne bis in idem“ — Приложно поле — Постановено от съд на договаряща държава определение за прекратяване на наказателното производство и за непредаване на съд поради липса на доказателства — Възможност за възобновяване на разследването при откриване на нови факти и/или доказателства — Понятие за лице, за което наказателното производство окончателно е приключило — Наказателно производство в друга договаряща държава срещу същото лице и за същите деяния — Изчерпване на възможностите за наказателно преследване и прилагане на принципа ne bis in idem“

По дело C-398/12

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 35 ЕС от Tribunale di Fermo (Италия) с акт от 11 юли 2012 г., постъпил в Съда на 29 август 2012 г., в наказателното производство срещу

M,

СЪДЪТ (четвърти състав),

състоящ се от: L. Bay Larsen (докладчик), председател на състав, K. Lenaerts, заместник-председател на Съда, изпълняващ функцията на съдия в четвърти състав, M. Safjan, J. Malenovský и A. Prechal, съдии,

генерален адвокат: E. Sharpston,

секретар: A. Impellizzeri, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 12 септември 2013 г.,

като има предвид становищата, представени:

— за Q и R, от C. Taormina и L. V. Mascioli, avvocati,

— за италианското правителство, от G. Palmieri, в качеството на представител, подпомагана от G. Palatiello, avvocato dello Stato,

— за белгийското правителство, от T. Materne и C. Pochet, в качеството на представители,

— за германското правителство, от T. Henze и J. Kemper, в качеството на представители,

* Език на производството: италиански.

— за нидерландското правителство, от C. Schillemans, M. de Ree, C. Wissels и B. Koopman, в качеството на представители,

— за австрийското правителство, от A. Posch, в качеството на представител,

— за полското правителство, от B. Majczyna, M. Arciszewski, M. Szpunar и M. Szwarc, в качеството на представители,

— за швейцарското правителство, от D. Klingele, в качеството на представител,

— за Европейската комисия, от F. Moro и R. Troosters, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 6 февруари 2014 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 54 от Конвенцията за прилагане на Споразумението от Шенген от 14 юни 1985 година между правителствата на държавите от Икономическия съюз Бенелюкс, Федерална република Германия и Френската република за постепенното премахване на контрола по техните общи граници (ОВ L 239, 2000 г., стр. 19; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 1, стр. 183), подписана в Шенген на 19 юни 1990 г. (наричана по-нататък „КПСШ“).

2 Запитването е отправено в рамките на наказателно производство срещу M, образувано в Италия за същите деяния като тези, за които е проведено паралелно разследване в Белгия, а именно за това, че между май 2001 г. и февруари 2004 г. на територията на последната държава членка е упражнил сексуално насилие върху малолетно лице.

Правна уредба

Европейска конвенция за защита на правата на човека и основните свободи

3 Към Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г. (наричана по-нататък „ЕКПЧ“), е приложен Протокол № 7, подписан в Страсбург на 22 ноември 1984 г. и ратифициран от 25 държави — членки на Европейския съюз (наричан по-нататък „Протокол № 7 към ЕКПЧ“), като член 4 от него, озаглавен „Право на невъзможност за повторно осъждане или наказание“, гласи следното:

„1. Никой не може да бъде съден или наказан от съда на една и съща държава за престъпление, за което вече е бил оправдан или окончателно осъден съгласно закона и наказателната процедура на тази държава.

2. Разпоредбите на предходната точка не представляват пречка за възобновяването на процеса съгласно закона и наказателната процедура на съответната държава, ако има свидетелства за нови факти или новооткрити обстоятелства или за съществен порок на предидущия процес, които са повлияли на неговия ход.

3. Не се допуска освобождаване от изпълнението на задълженията по този Протокол на основание член 15 от [ЕКПЧ]“.

Право на Съюза

Харта на основните права на Европейския съюз

4 Член 50 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“), озаглавен „Право на всеки да не бъде съден или наказван два пъти за едно и също престъпление“, гласи:

„Никой не може да бъде подложен на наказателно преследване или наказван за престъпление, за което вече е бил оправдан или осъден на територията на Съюза с окончателно съдебно решение в съответствие със закона“.

Протокол (№ 19) относно достиженията на правото от Шенген

5 Съгласно членове 1 и 2 от приложения към Договора от Лисабон Протокол (№ 19) относно достиженията на правото от Шенген, включени в рамките на Европейския съюз (ОВ C 83, 2010 г., стр. 290), Кралство Белгия и Италианската република са сред държавите членки, за които са приложими достиженията на правото от Шенген.

Протокол (№ 36) относно преходните разпоредби

6 Съгласно член 10, параграфи 1 и 3 от Протокол (№ 36) относно преходните разпоредби, приложен към Договора за функционирането на ЕС, правомощията на Съда на Европейския съюз съгласно дял VI от Договора за ЕС във версията му, която е в сила преди влизането в сила на Договора от Лисабон, остават същите през първите пет години след датата на влизане в сила на последния договор по отношение на актовете на Съюза, приети преди влизането в сила на посочения договор, включително когато правомощията са били приети на основание член 35, параграф 2 ЕС.

Декларация по член 35, параграф 2 ЕС

7 Видно от информацията относно датата на влизане в сила на Договора от Амстердам, публикувана в *Официален вестник на Европейските общности* на 1 май 1999 г. (ОВ L 114, стр. 56), Италианската република е направила декларация по член 35, параграф 2 ЕС, с която приема компетентността на Съда да се произнася по преюдициални запитвания при условията, предвидени в член 35, параграф 3, буква б) ЕС.

КПСШ

8 Достиженията на правото от Шенген включват по-специално КПСШ. В дял III от КПСШ, озаглавен „Полиция и сигурност“, се съдържа глава 3, озаглавена „Прилагане на принципа ne bis in idem“. Член 54 от КПСШ, който се намира в посочената глава 3, предвижда:

„Лице, което е [с]ъдено в една договаряща страна [и наказателното производство срещу него окончателно е приключило], не може да бъде преследвано за същите деяния в друга договаряща страна, при условие че[,] когато лицето е осъдено, санкцията е изпълнена или е в процес на изпълнение, или не може да се изпълни по силата на законите в договарящата страна, в която е произнесена“.

Белгийско право

9 Член 128 от белгийския Code d'instruction criminelle (Наказателно-процесуален кодекс, наричан по-нататък „CIC“) предвижда, че когато е направено искане за предаване на съд на обвиняем, „ако съставът за предварително разглеждане на обвинението намира, че деянието не съставлява престъпление, правонарушение или простъпка или че няма уличаващи обвиняемия факти и/или доказателства, той обявява, че производството не трябва да бъде продължавано“.

10 Член 246 от CIC гласи:

„Когато отделението по повдигане на обвинение реши, че няма основание за внасяне на делото в съда, обвиняемият не може да бъде съден след това за същите деяния, освен при откриване на нови факти и/или доказателства“.

11 Член 247 от CIC предвижда:

„Свидетелските показания, документите и протоколите, които не са могли да бъдат представени за разглеждане от отделението по повдигане на обвинение, но или могат да допълнят доказателствата, които според това отделение са недостатъчни, или да представят фактите по нов начин, който допринася за установяване на истината, се считат за нови факти и/или доказателства“.

12 Видно от преписката, Cour de cassation (Касационен съд) на Белгия е постановил, че членове 246 и 247 от CIC се прилагат не само за определенията на отделението по повдигане на обвинение за прекратяване на наказателното производство, но и за всички случаи, в които съдебните органи с правомощия в досъдебното производство, включително съставът за предварително разглеждане на обвинението, са постановили акт за прекратяване на разследването.

13 Член 248 от CIC предвижда, че при откриване на нови факти и/или доказателства съответният разследващ полицай или съдия-следовател изпраща копия от документите и доказателствата на апелативния прокурор. По предложение на последния председателят на отделението по повдигане на обвинение определя съдията, пред когото ще се проведе ново разследване по искане на прокуратурата.

Италианско право

14 Член 604 от италианския Наказателен кодекс предвижда, че проявите на сексуално насилие, извършени от италиански граждани, могат да бъдат преследвани в Италия дори ако са били извършени в чужбина.

Спорът по главното производство и преюдициалният въпрос

15 M е италиански гражданин, пребиваващ в Белгия, където след поредица сигнали, подадени от неговата снаха Q, през 2004 г. за него се образува наказателно производство за прояви на сексуално насилие или за разврат, и по-специално за развратни действия спрямо малолетно лице.

16 Твърди се, че той е извършил тези деяния в Белгия между май 2001 г. и февруари 2004 г. спрямо внучката си N, родена на 29 април 1999 г., в съучастие със сина си O, който е баща на N.

17 След провеждане на разследване, по време на което са събрани и проверени различни доказателства, съставът за предварително разглеждане на обвинението на Tribunal de première instance de Mons (Първоинстанционен съд, Монс) (Белгия) приема на 15 декември 2008 г. определение за прекратяване на наказателното производство и за непредаване на съд поради липса на доказателства (наричано по-нататък „определението за прекратяване на наказателното производство“).

18 Отделението по повдигане на обвинение на Cour d'appel de Mons (Апелативен съд, Монс) (Белгия) потвърждава това определение за прекратяване на наказателното производство с решение от 21 април 2009 г. Подадената срещу това решение жалба е отхвърлена от Cour de cassation (Касационен съд) (Белгия) с решение от 2 декември 2009 г.

19 Успоредно с провежданото на територията на Белгия разследване, по сигнал, подаден от Q на 23 ноември 2006 г. до италианските полицейски органи, Tribunale di Fermo образува срещу M наказателно производство за същите деяния като посочените в точки 15 и 16 от настоящото решение.

20 След провеждането на разследване, по което в голяма степен са извършени същите действия както по разследването в Белгия, на 19 декември 2008 г. съдията докладчик в предварителното заседание към Tribunale di Fermo постановява предаването на M на колегиален състав от този съд.

21 В проведеното на 9 декември 2009 г. пред Tribunale di Fermo заседание M се позовава на решението на Cour de cassation от 2 декември 2009 г. и на принципа ne bis in idem.

22 Като признават, че в Белгия и Италия са проведени разследвания за едни и същи деяния, представителят на прокуратурата и адвокатите на Q твърдят, че не е налице влязъл в сила съдебен акт относно отговорността на лицето и в това отношение поддържат, че определението от 15 декември 2008 г. за прекратяване на наказателното производство не е пречка за последващо възобновяване на преследването при откриване на нови факти и/или доказателства.

23 Запитващата юрисдикция отбелязва, че посоченото определение за прекратяване на наказателното производство е пречка за предаването на обвиняемия на съд, освен ако не бъдат открити нови уличаващи го факти и/или доказателства като посочените в член 247 от CIC.

24 Запитващата юрисдикция посочва също, че съгласно белгийското право при откриване на нови факти и/или доказателства разследването може да бъде възобновено само по предложение на прокуратурата.

25 При тези обстоятелства Tribunale di Fermo решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Влязлото в сила определение за прекратяване на наказателното производство, което е постановено от [съд на] държава — членка на Европейския съюз, страна по КПСШ, след обстойно разследване в рамките на производство, като преследването може да бъде възобновено при наличието на нови доказателства, пречка ли е да се образува или проведе производство за същите деяния и спрямо същото лице в друга договаряща държава?“.

По преюдициалния въпрос

26 С въпроса си запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали член 54 от КПСШ трябва да се тълкува в смисъл, че определение за прекратяване на наказателното производство и непредаване на съд, което в държавата, в която е постановено, е пречка за образуването на

ново производство за същите деяния и спрямо същото лице, освен ако не бъдат открити нови уличаващи го факти и/или обстоятелства, следва да се разглежда като съдебен акт, с който окончателно е приключило наказателното производство по смисъла на този член и който поради това възпрепятства образуването в друга договаряща държава на ново производство за същото лице и за същите деяния.

27 Както следва от самия текст на член 54 от КПСШ, в договаряща държава никой не може да бъде преследван за същите деяния като тези, за които вече „наказателното производство окончателно е приключило“ в друга договаряща държава.

28 За да се определи дали със съдебен акт наказателното производство за дадено лице окончателно е приключило по смисъла на този член, следва да се провери дали актът е приет след преценка на делото по същество (вж. в този смисъл решение Miraglia, C-469/03, EU:C:2005:156, т. 30).

29 В това отношение Съдът е постановил, че акт на съдебните органи на договаряща държава, с който дадено лице окончателно е оправдано поради липса на доказателства, трябва да се разглежда като приет въз основа на такава преценка (вж. в този смисъл решение Van Straaten, C-150/05, EU:C:2006:614, т. 60).

30 Ето защо следва да се констатира, че определение за прекратяване на наказателното производство, постановено след разследване, при което са събрани и проверени различни доказателства, трябва да се разглежда като прието въз основа на преценка по същество по смисъла на решение Miraglia (EU:C:2005:156), тъй като с него окончателно се постановява, че тези доказателства не са достатъчни, и се изключва всякаква възможност за повторно образуване на производството въз основа на същата съвкупност от улики.

31 В това отношение от постоянната практика на Съда следва, че за да може да се приеме, че за дадено лице и за деянията, в чието извършване то е обвинено, „наказателното производство окончателно е приключило“ по смисъла на член 54 от КПСШ, възможностите за наказателно преследване трябва окончателно да са изчерпани, така че в държавата, в която е приет съответният акт, да се прилага защитата, предоставена от принципа ne bis in idem (вж. в този смисъл решение Turanský, C-491/07, EU:C:2008:768, т. 32 и 35 и цитираната съдебна практика).

32 Действително акт, вследствие на който съгласно правото на една договаряща държава, в която е образувано наказателно производство за дадено лице, не са изчерпани окончателно възможностите за наказателно преследване на национално равнище, по принцип не би могъл да има за резултат създаване на процесуална пречка за евентуалното образуване или продължаване на наказателно производство за същото деяние и спрямо същото лице в друга договаряща държава (решение Turanský, EU:C:2008:768, т. 36).

33 Както следва обаче от акта за преюдициално запитване, след постановяване на решението на Cour de cassation на 2 декември 2009 г. определението за прекратяване на наказателното производство е влязло в сила. Поради това възможностите за наказателно преследване трябва да се приемат за изчерпани, като по този начин се създава пречка за образуването на територията на Кралство Белгия на ново наказателно производство срещу M за същите деяния и въз основа на същите доказателства като проверените в производството, по което е постановено посоченото определение. Всъщност членове 246—248 от CIC предвиждат по същество, че преследването може да бъде възобновено само при откриване на нови факти и/или доказателства, а именно по-специално на доказателства, които все още не са били разгледани от отделението за повдигане на обвинение и въз основа на които то може да вземе решение, различно от това за прекратяване на производството.

34 Освен това следва да се припомни, както постановява Съдът в точка 40 от решение Bourquain (C-297/07, EU:C:2008:708) относно задочна присъда, че единствено фактът, че това наказателно производство би могло по силата на уреждащото го национално право да бъде възобновено, не изключва сам по себе си възможността присъдата все пак да бъде квалифицирана като окончателна по смисъла на член 54 от КПСШ.

35 В допълнение трябва да се отбележи, че след като правото на всеки да не бъде съден или наказван два пъти за едно и също престъпление е уредено и в член 50 от Хартата, член 54 от КПСШ следва да се тълкува с оглед на посочената разпоредба.

36 В това отношение трябва да се отбележи най-напред, че преценката дали постановеният в разглежданото наказателно производство акт е влязъл в сила, трябва да бъде извършена с оглед на правото на държавата членка, в която актът е постановен.

37 На следващо място трябва да се отбележи, че съгласно разясненията по член 50 от Хартата, които следва да се вземат предвид при нейното тълкуване (решение Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, т. 20 и цитираната съдебна практика), „що се отнася до ситуациите, посочени в член 4 от Протокол № 7, а именно прилагането на принципа на територията на една и съща държава членка, гарантираното право има същото съдържание и обхват, както съответстващото правило от ЕКПЧ“. Всъщност тази част от разясненията е релевантна в настоящия случай, като се има предвид, че съгласно член 54 от КПСШ отговорът на въпроса дали е налице влязъл в сила съдебен акт за целите на прилагането на принципа ne bis in idem за евентуално наказателно производство в друга договаряща държава, зависи от това дали този акт е влязъл в сила в договарящата държава, в която е постановен.

38 При все това от член 4, параграф 2 от Протокол № 7 към ЕКПЧ следва, че принципът ne bis in idem, уреден в параграф 1 от този член, допуска възможността за възобновяване на преследването, ако „нови факти или новооткрити обстоятелства“ могат да повлияят на взетото решение.

39 В това отношение в Решение по дело Золотухин с/у Русия (№ 14939/03, § 83, 10 февруари 2009 г.) ЕСПЧ постановява, че гаранцията по член 4 от Протокол № 7 към ЕКПЧ „става релевантна, когато е образувано ново производство и предходното оправдаване или осъждане вече е влязло в сила“. За сметка на това не могат да бъдат взети предвид извънредните способи за отмяна, когато трябва да се определи дали производството окончателно е било прекратено. Макар тези способи за отмяна да се явяват продължение на първото производство, влизането в сила на акта не може да зависи от използването им (ЕСПЧ, Решение по дело Золотухин с/у Русия, № 14939/03, § 108, 10 февруари 2009 г.).

40 В случая възможността за възобновяване на разследването поради откриването на нови факти и/или доказателства, предвидена в членове 246—248 от CIC, не би могла да постави под съмнение факта, че разглежданото в главното производство определение за прекратяване на наказателното производство е влязло в сила. Вярно е, че тази възможност не представлява „извънреден способ за отмяна“ по смисъла на посочената практика на Европейския съд по правата на човека, но тя предполага извънредното образуване на отделно производство, при това въз основа на различни доказателства, а не представлява само продължение на прекратеното производство. Освен това, като се има предвид необходимостта да се провери дали изтъкнатите доказателства наистина са нови, за да се обоснове възобновяването, всяко ново производство, образувано в съответствие с тази възможност за възобновяване за същото лице и за същите деяния, може да бъде проведено само в договарящата държава, на чиято територия е постановено определението.

41 С оглед на изложените по-горе съображения на поставения въпрос следва да се отговори, че член 54 от КПСШ трябва да се тълкува в смисъл, че определение за прекратяване на наказателното производство и непредаване на съд, което в държавата, в която е постановено, е пречка за образуването на ново производство за същите деяния и спрямо същото лице, освен ако не бъдат открити нови уличаващи го факти и/или обстоятелства, следва да се разглежда като съдебен акт, с който окончателно е приключило наказателното производство по смисъла на този член и който поради това възпрепятства образуването в друга договаряща държава на ново производство за същото лице и за същите деяния.

По съдебните разноски

42 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (четвърти състав) реши:

Член 54 от Конвенцията за прилагане на Споразумението от Шенген от 14 юни 1985 година между правителствата на държавите от Икономическия съюз Бенелюкс, Федерална република Германия и Френската република за постепенното премахване на контрола по техните общи граници, подписана в Шенген (Люксембург) на 19 юни 1990 г., трябва да се тълкува в смисъл, че определение за прекратяване на наказателното производство и непредаване на съд, което в държавата, в която е постановено, е пречка за образуването на ново производство за същите деяния и спрямо същото лице, освен ако не бъдат открити нови уличаващи го факти и/или обстоятелства, следва да се разглежда като съдебен акт, с който окончателно е приключило наказателното производство по смисъла на този член и който поради това възпрепятства образуването в друга договаряща държава на ново производство за същото лице и за същите деяния.

Подписи